Karadeniz İncelemeleri Dergisi, 2023; (34): 513-532
https://doi.org/10.18220/kid.1292233

TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE GEÇMİŞ VE GÜNÜMÜZ KENTSEL MEKÂN KULLANIMI: KALEPARK VE GANİTA ÖRNEĞİ*

*Filiz DOĞAN***

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, çeşitli kültürlere ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış Trabzon kentini 1900'lü yılların başından günümüze kadar geçen tarihsel süreçte geçmiş ve günümüz kentsel mekan kullanımı bağlamında incelemektir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, geçmişten günümüze tarihe tanıklık etmiş Trabzon Güzelhisar mevkii Kalepark ve Ganita mekan kullanımına ait yapılan görüşmeler, geçmiş ve günümüzü yansıtan yazılı anlatımlar, hatıratlar ve görsel belgelerden yararlanılarak kullanıcı memnuniyetini tespit edip değerlendirmektir. Makalede literatür taraması yapılarak, yazılı ve sözlü verilerden yararlanılmıştır. Çalışma alanına ait daha detaylı bilgi elde edebilmek ve elde edilen verilerin eksik yönlerini tamamlayabilmek amacıyla görüşme yapılması planlanmıştır. Yapılan yüz yüze görüşmeler ile geçmişte sosyal hizmet, barınma ve askerlerin eğitimine hizmet veren, kentin başlıca savunma noktalarından biri olan Kalepark ve onun batı yamacında yer alan, deniz kıyısında günümüzde de varlığını sürdüren Ganita çalışma alanını tanımlayan mekanlar, etkinlikler, geçmiş ve günümüz değerlendirmeler fotoğraflar ve anılar üzerinden kullanıcıların kendi anlatımlarıyla verilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Trabzon, Kalepark, Ganita, Geçmiş, Günümüz, Kentsel Mekan Kullanımı.

THE PAST AND THE PRESENT USE OF URBAN SPACE IN HISTORICAL PROCESS: THE CASE OF KALEPARK AND GANİTA

ABSTRACT

The aim of this study is to examine Trabzon city, has hosted various cultures and civilizations in the context of past and present urban space in the historical process from the 1900s to the present. In this context, the aim of research is to determine and evaluate user satisfaction by making use of

* *Gönderim Tarihi:08.10.2022. Kabul Tarihi:20.01.2023.*

** *Dr. Öğr. Üyesi*, Atlas Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İSTANBUL. filizdogn@hotmail.com, *ORCİD: 0000-0002-1075-5752.*

interviews, written expressions reflecting the past and present, memories and visual documents about the use of the urban place in Trabzon Kalepark and Ganita , have witnessed history from past to present. In the article, literature review, written and oral data were used. It is planned to conduct face-to-face interviews in order to obtain more detailed information about the study area.

Keywords: Trabzon, Kalepark, Ganita, The Past, The Present, Urban Space.

Giriş

Trabzon, hem tarihi hem de konumu itibari ile geçmişten günümüze ilgi gören kentler arasında yer almaktadır. Asya ve Avrupa'nın ipek yolu güzergahında yer alması ve çeşitli kültürlere ev sahibi olması onu ayrıcalıklı bir konuma getirmektedir. Geçmişte sosyal hizmet, barınma, savunma ve askeri eğitime hizmet veren kentin başlıca savunma noktalarından biri olan Kalepark ve onun batı yamacında bulunan, deniz kıyısında günümüzde de varlığını sürdüren Ganita'nın mevcut mekânsal kullanımı, Güzelhisar mevkiini ön plana çıkaran[1], Trabzon kentine kimlik kazandıran önemli kentsel mekanlarındandır.

Bir kentin sahip olduğu tüm doğal ve kültürel değerleri, o kentin kimliğini oluşturan olmazsa olmazlarıdır ve kentin kimliğini muhafaza edebilmesi için bu değerlerin sürekliliğinin olması gerekir. Bunun yanında geçmişten gelen tüm birikimleri aktaran manevi ve maddi değerlerin de korunması gerekmektedir. Kentin farklı zamanlarında var olan mekanlar, orada yaşayan insanların yaşamına dahil olur ve bahsi geçen değerler arasında ilk sırayı alır. Bu sebepten dolayı geçmişi yansıtan mimari dokusunun ve yaşamsal özelliklerinin muhafaza edilmesi, hem kentin sahip olduğu kimliğin korunmasında hem de yeni kuşaklara aktarılmasında büyük öneme sahiptir[2]. Kentsel mekanların kentlinin yaşamındaki yeri ve değeri, mekanla bağ kurması, izlerini araması, kente kimlik kazandırması açısından oldukça önemlidir.

Geçmiş dönemlerdeki kültürel ve sosyolojik hayat, günümüz ile geçmişi ve günümüz ile geleceği birbirine bağlayan tarihi dokunun bel kemiğini oluşturmaktadır. Günümüzde sahip olunan tarihi mirasın tamamı için koruma politikalarının ve planlamanın önemi büyüktür. Fakat Türkiye'deki tarihi dokunun birçoğu ihmal edilmiş veya hatalı politikalar neticesinde tahrip edilip büyük çoğunluğu kullanılamayacak duruma getirilmiştir [3]. Bu bağlamda, kentin fiziksel yapısındaki herhangi bir olumsuz değişim ve dönüşüm bir kültür ürünü

---

1 Esra Babul, "19. Yüzyıl Savunma Yapıları: Trabzon Tabyaları Üzerine Bir İnceleme", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 2021, s. 215-247.

2 Gaye Birol, "Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Oteli Üzerine Bir Değerlendirme", *Arkitekt*, Kasım-Aralık, 514, 2007, s.46-54.

3 Hasan Ali Mahrebel, *Tarihi Yapılarda Taşıyıcı Sistem Özellikleri, Hasarlar, Onarım ve Güçlendirme Teknikleri*, İTÜ, FBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

olarak mekanı ve buna bağlı olarak kullanıcı memnuniyetini de olumsuz yönde etkilemektedir. Hem fiziksel hem de toplumsal açıdan bir insan ürünü olan mekân, önce fiziksel olarak kurgulanır, imar edilir, daha sonra da insanlar tarafından onlara yüklenen anlamlarla inşa edilir [4]. Aynı zamanda, bir toplumun hayat biçimini, ilgi alanlarını farklı kültürlerin biçimlendirme süreci de oluşturur. Toplumun yapısını mekânsal-kentsel örüntü kurgusu içerisinde yansıtan sokak, cadde, meydan ve yapısal karakterler, kültürel veya mimari çevreyi oluşturur. İnsanın çevresiyle kurduğu ilişkisinde kültür, mekanın belirleyici bir özelliğidir. Bir başka deyişle mekanlar, kültürün en önemli yaşamsal kanıtıdırlar [5] da diyebiliriz.

İnsan ve çevresi arasındaki etkileşim her topluma göre farklılıklar gösterir. Toplumu oluşturan her birey için bu farklılıklar kültüre, çevreye ve dolayısıyla mekana göre değişmektedir [6]. Kültür de, toplumun kendi içinde uzak-yakın ilişkisi, öteki toplumlarla alışverişi içinde bulunulan açık bir sistem [7] olarak farklılık gösterir. Yaşanan bir olayı çevresinden ayrı olarak görmek anlamsızdır. Kişinin hayatı ve fiziksel çevresi arasında kurduğu bağlar, yaşanmışlıklar, anılar kullanılan mekana karşı aidiyet ve güven gibi pozitif hisler duymasına katkıda bulunur. Bu sebepten dolayı, insanlar yaşamlarını sürdürdükleri fiziksel çevre arasında bağ kurma ve anlamlar bulma ihtiyacı duyarlar [8]. Her sosyal ve kültürel sistem var olabilmek için, uygun ve yeterli bir doğal çevreye muhtaçtır [9]. Yapısal çevre de, kültürel bir bilgiyi barındırır ve onu oluşturan sosyal hayatı yansıtır. Oluşturulan her bir mekanda bahsi geçen ayrımların yansımalarını görmek mümkündür[10]. Kısacası kişi ile çevrelerini birbirine bağlayan tüm mekanizmalar aslında kültürle bağlantılıdır ve kültür ile değişir [11]. Kültürdeki yeni unsurlar o kültürde kendilerini kabul ettirdikleri kadar vardır ve çevreye yansımaları da görülür[12].

Toplumların hayatlarını devam ettirmeleri için ihtiyaçlarını giderecek fiziksel ortam, ilgili toplumun yapısı ile uyumlu bir şekilde ortaya çıkar ve o toplumun kültürel, ekonomik, sosyal durumu ile aynı doğrultuda gelişir. Kentsel

---

4 Sevcan Güleç Solak, "Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış", *Manas Sosyal Araştırmalar*, 2017, C:6, s. 13-37.

5 Zuhal Çınar, *Kentsel Çevrede Mekan-Kentsel Mekan Kavramının İrdelenmesi ve Boğaziçi Mekanı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ FBE, İstanbul 1996.

6 Joseph Sonnenfeld, *Social Interaction and Environmental Relationship*, Environment and Behavior, September, 1972.

7 Fred Emery, Systems *Thinking, Harmondsworth*: Penguin,1972.

8 Stephen Carr and age, *Public Space*, Cambridge University Press, New York, NY, USA 1992.

9 Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, İstanbul 1979.

10 Jon Lang, *Creating architectural theory: The role of behavioral sciences in environmental design*, Van Nostrand Reinhold, NY, 1987, s. 177.

11 Amos, Rapoport, *Culture and Subjective Effects of Stress*, Urban Ecology, 1978, C: 3, s. 241-261.

12 Şengül Öymen Gür, *Mekan Örgütlenmesi*, Trabzon 1996.

mekan ve kentsel mekan kullanım kültürü, kültürel etmenler ve eylemler ile beraber şekillenir[13].

"Dış etkenlerin tamamı, ilişkiler ve ortamların tümü, bireyi etkileyen, şekil almasını sağlayan ve hayatını belirleyen toplumsal ve fiziksel etkenlerin tamamı" şeklinde açıklanan çevre kavramı [14], genel olarak davranışsal boyutu ile yaşanılmaktadır ve estetik açıdan bir değeri bulunmaktadır[15]. Koffka, nesnel ve öznel çevrenin ayrımının üzerinde duran ilk kişidir[16]. Lewin, ise aynı manada bireyin eylemlerinin yalnızca çevre ile değil de eylemi gerçekleştirenin kişiliği ile de bağıntılı olduğunu ifade etmektedir[17]. İnsanlar çevreyi oluşturan yapısal ve doğal karakterlerle sürekli etkileşim içindedirler. İçinde bulundukları mekân doğal ve yapısal olarak ikiye ayrılabilir. Doğal mekan iklimlerle birlikte ortaya çıkar ve biyolojik bir dönüşümdür. Yapısal mekan ise insan yapımı olandır ve insanın doğayı kullanım şekliyle ortaya çıkan etkileridir. Bu etkiler de çevreyi sürekli değiştirmektedir[18]. Çevre kullanım kültürü, yüklenilen anlam, kullanım amacı gibi çeşitli boyutlara sahip konuttan kente kadar değişiklik gösteren bir ölçek içerisinde ele alınabileceği gibi [19] bazılarına göre de yalnızca sosyal ve fiziksel mekandan meydana gelmektedir[20]. Anlam ve mekanın bir bütün halinde ele alınabilmesi doğal olarak iletişim diline de yansımaktadır. Kim kim ile iletişim kurmaktadır, hangi şartlarda, nerede, nasıl ve ne zaman… Bu husus kültüre bağlı şekilde değişiklik göstermektedir. Etkileşimlerin yoğunluk derecesine ve yönüne uygun olarak mekanlar ve kentler de farklılaşır [21]. Örnek vermek gerekirse, mahremiyetin önemli olduğu, kapalı toplumlarda, sokak aksı ve ev arasında geçiş için bazı noktaların olduğu görülürken, dışa dönük toplumlarda bahsedilen geçişe çok ihtiyaç duyulmadığı görülmüştür. Kültürel ve toplumsal farklılıklar, kişilerin ilişkilerini ve mekânların coğrafyasını da etkilemektedir. Kişilerin mekân içerinde birbirleri ile olan ilişkileri de o kişilerin kültürü ile yakından ilişkilidir [22]. Çevresinde bulunan uzak-yakın veya diğer toplumlar ile alışveriş içerisindeki kültür kavramı [23] bahsedilen fiziksel çevreyle

---

13 Ferhan Yürekli, *Çevre Görsel Değerlendirmesine iliskin Bir Yöntem Arastırması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İTÜ, Mimarlık Fakültesi, İstanbul 1977.

14 Ayşe Şentürer, *Mimaride Estetik Olgusu*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul 1995.

15 Jean Morval, *Çevre Psikolojisine Giriş*, İzmir 1985.

16 Köhler Koffka, *Principles of Gestalt Psychology*, Londra Kegan Paul Pub, 1935.

17 Kurt Lewin, *Field Theory and Learning*, Field Theory in Social Science: Selected Theoretical Papers by Kurt Lewin, D. Cartwright, Harper and Row, 1951.

18 Yürekli *a.g.e.,* s. 47.

19 Amos, Rapoport, *a.g.e.,* s.20.

20 Sümer Gürel, *Kent Planlama Kuramına Doğru*, E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir 1978.

21 Gür, *a.g.e.,* s. 36.

22 Zuhal Çınar, *Kentsel Çevrede Mekan-Kentsel Mekan Kavramının İrdelenmesi ve Boğaziçi Mekanı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ FBE, İstanbul 1996.

23 Fred Emery, Systems Thinking, Harmondsworth, Penguin,1972.

adeta bir bütündür ve kentsel mekanın bir yansımasıdır [24]. Kişilerin hayat sürdüğü fiziksel çevre ile bağ kurma gereksinimi [25], süreklilik sayesinde sağlanmaktadır ve bahsedilen husus hem aidiyet hem de güven duygusunun oluşmasına katkı sağlar.

Herhangi bir mekanın varoluşsal kategoride açıklanabilmesi ise; hem mekanın hem de mekanda bulunan etkinliklerin devam ettirilmesi ile alakalıdır ve kişi kendisini ilgili mekana ait hissetmektedir. Eğer bahsedilen mekanda insanlar ve mekan ile herhangi bir ilişki kalmamış ise hem sosyal hem de varoluşsal mekan kaybolmaktadır. Bu husus kişinin topluma ve mekana yabancılaşmasına neden olmaktadır. Crang'e [26] göre; "bir toplumun kültürünü, teknolojilerini ve pratiklerini mekân yansıtmaktadır. Alver'a göre, "toplum ve kişiler mekânda bir varlık kazanmaktadır, mekânda oluşmaktadır ve mekânda dönüşmektedir. Kentsel mekân yalnızca kişinin varlığını kapsayan yer olmanın dışında bir değer olarak da görülmektedir" [27]. "İnsan ve çevre etkileşimi, mekan, toplum ve davranış ilişkileri kişilerin ve toplumun kendi hayat şartlarını belirlemesine olanak verir. Bu husus kentli kişinin kent kültürüyle gelişimi bakımından oldukça önemlidir" [28]. Benjamin'e [29] göre ise kent; "kişilerin adeta geçmişlerinin deposudur ve kent, kentsel mekan ile somutlaşır" [30]. Zamanla toplumun gereksinimlerine bağlı şekilde üretilmiş olan kentsel mekan; yapılardan meydana gelen, kentlilerin algılamış olduğu ve bütün kentsel olayların yaşandığı bir bütündür [31]. "Kentsel mekânlar, değişikliğe uğrayan sosyo- ekonomik şartlara ve kentlerin sahip olduğu kültürel dokusuna yanıt verebilen canlı organizmalar"[32] şeklinde de kabul edilmektedir.

Kentsel mekan ögeleri "meydanlar, caddeler ve sokaklar"[33] şeklinde açıklandığı gibi, "meydan, cadde ve sokak ayırımı dağıtım yerleri ve düğüm noktaları" [34] biçiminde de yapılmaktadır. Zamanla değişiklik gösteren sosyo-ekonomik şartlara ve kentlerin sahip olduğu kültürel dokuya yanıt verebilen "yaşayan organizmalar"[35] şeklinde açıklanan kentsel kamusal mekânlar,

---

24 Jon Lang, *a.g.e. s., 177*.
25 Stephen Carr and, *a.g.e. s., 129.*
26 Mike Crang, *Cultural Geography*, Routledge, New York 1998.
27 Köksal Alver, *Siteril Hayatlar*, Hece Yayınları, Ankara 2007.
28 M.Ebru Erdönmez-Altan Akı, Açık Kamusal Mekânlar, "Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri", Megaron, *YTÜ Dergisi*, 2005, s. 67–87.
29 Walter Benjamin, *Filozof, Edebi Denemeci, Kültürel Teorisyen,* İstanbul 1979.
30 İhsan Çetin, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Gecekondunun Kentle Bütünleşme Sürecinde Alan-Mekan Faktörü*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2010.
31 Güzin Konuk, *Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi*, Ankara 1975, s. 175.
32 Crıstopher Alexander–Murray Sıverstein–Sara Iskıawa, *A Pattrern Language*, Newyork Oxford University Press,1977.
33 Rob Krier, *Urban Space*, Academy Editions, London 1979.
34 Leon Krier, *Atlantis,* Academy Editions, London 1988.
35 Crıstopher Alexander a.g.e., s. 46.

yalnızca "insanı çepeçevre saran yer değil, bunun yanında bir değer" [36] olarak da görülmektedir. "Kişilerin geçmişlerine ait hatıralarının bir deposu şeklinde ele alındığında mekan ve o mekandaki etkinliklerin devam ettirilmesi, kişilerin ilgili mekana ait birikimi ile"[37] alakalıdır.

Kentsel Kamusal Mekanlar

Kentsel mekan ya da kentsel kamusal mekan kavramını açıklamadan önce "kent" kavramının tanımının yapılması gerekmektedir. Kent; toplumsal gelişim ve değişim içerisinde yer alan, toplumun, çalışma, barınma, ulaşım, dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarının giderildiği yerleşme birimidir [38]. Kentler hem sosyal hem kültürel hem de ekonomik hayatı aksettiren kentsel mekanların özelliği ile ele alınmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönemde iyi bir kent, kentliye "farklı bir kentsel mekan hayatı sunan yer" şeklinde açıklanmaktadır[39]. Kentsel kamusal mekânlar, her kentin sahip olduğu kendine has özelliklere dikkat çeken gösterge alanlarıdır. Bahsedilen oluşumda yerel ve çeşitli kültürel değerler toplumsal hayatta etkili olmuştur. Kentsel mekânlar, kültürel oluşumlar ile ve bu kültürel oluşumları belirleyen tüm değerlerin karşılıklı bir şekilde etkileşime girmesi ile açıklanmaktadır[40]. Kentsel kamusal mekanlar kişilerin fiziksel gereksinimlerinin yanında sosyal gereksinimlerini de giderdikleri yerlerdir. Kentlilere toplumsal etkileşim adına ortam sunmakta olan kentsel kamusal mekanlar, kişilere yönelik farklı etkinliklere imkan sağlayarak kentteki toplumsal hayata da katkı sağlar [41]. Kentsel kamusal mekânın formu kullanım gayesi ile kültürel miras ile, yüklenen anlam ile saptanır. Bu doğrultuda kullanıcıların mekâna yüklemiş olduğu anlam ve algılama şekli, kentsel kamusal mekânın açıklanmasında oldukça önemli bir kriterdir [42]. Kentsel kamusal mekanların, insanların toplumsal yaşamlarındaki etkileri çok önemlidir. Bahsedilen kentsel mekanlar, sosyal ve kamusal kullanımları ile insanları birleştirir, birbirleri ile hem iletişim hem de etkileşim kurmalarını ve bunun yanında sosyalleşmelerini sağlar. Kentsel mekanlar, kentte yaşam süren kişilerin toplanacağı, birbirleri ile karşılaşacağı, etkileşim içine gireceği, paylaşımda bulunabileceği, bireysel veya bir arada kendilerini açık bir şekilde ifade edebilecekleri adeta toplumsal bir uzlaşma alanlarıdır[43]. Krier'in [44]

---

36 Köksal Alver, *Siteril,* Ankara 2007.

37 Erdem Aksoy, *Mimarlıkta Tasarım İletim Denetim*, İstanbul 1975.

38 Ruşen Keleş, *Yerel Yönetim ve Siyaset*, İstanbul 2000.

39 Süleyman Velioğlu, *Dış Mekan Yaşantısına Bağlı Olarak Mimari Ölçekteki Fiziksel Biçimlenişi Değerlendirmeye Yönelik Bir Model,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, MSÜ FBE, İstanbul 1990.

40 Kevin Lynch, *Good City Form*, s.142, MIT Pres, Massachusetts 1981.

41 Funda Kavi, *İstanbul'daki Yaya Yolu Düzenlemelerinin Bitkisel Tasarım Açısından Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, OTÜ FBE, İstanbul 2003.

42 Yoshinobu Ashihara, *Exteriot Design in Architecture,* Von Nostrand Reinhold, Newyork 1981.

43 M. Ebru Erdönmez-Altan Akı, *a.g.m.,* s. 67-87.

düşüncesine göre kentsel mekân, kentteki binaların dışındaki bölümlerdir. Bahsedilen kentsel kamusal mekanlar toplumun sahip olduğu ortak mekânlardır. Bu kavramın iki asıl ögesi, kentte ulaşıma olanak tanıyan ve kentsel hayatın odak noktalarından olan "sokak" ya da "meydan"dır. Meydanlar ve sokaklar, kentlerdeki fiziksel kaliteyi ortaya koyar ve aynı zamanda bu noktalar, tarih süresince kentlerin sosyal yaşamında en önemli unsurlarlardandır [45]. Kentsel dokuyu meydana getiren sokaklar, genel olarak binalar tarafından sınırlandırılmış, araç ve yaya sirkülasyonu veya çeşitli etkinlikler için de sık sık kullanılan, çizgisel yapıdaki mekanlardır[46]. Sokaklar ise, kentin estetik ve mimari karakterini yansıtarak, kentin imajının meydana gelmesinde etkin rol oynayan yapılardır. Bunun yanında kentsel çevrenin okunabilir olmasına, anlamlandırılmasına, doğal olarak da kent kimliğinin saptanmasına[47], kentliler arasında bulunan kültürel ve sosyal etkileşimi destekleyerek de toplum olma duygusunun meydana gelmesine yardımcı olur.

İnsanların yaşadıkları fiziksel çevreyle bağ kurma ihtiyacı[48], süreklilik ile sağlanır. Bu durum insanın yaşadığı çevreye ait hissetme ve güven duymasına katkı sağlar. Tarihi süreç içerisinde değişimi inceleyen çeşitli pek çok çalışma ile karşılaşılmaktadır. Fakat değişimin sorgulandığı çalışmalar çoğunlukla mimari ya da sosyolojik boyutta ele alınıp, tarihi binalardaki değişim araştırılmaktadır. 2863 sayılı kanun, "taşınmaz kültür miraslarının çevreleri ile uyumlarının ve görünümlerinin muhafaza edilmesi kriterlerini getirmektedir. Yürütülen çalışmalarda çevre ilişikisi çözümlemesi ve mimari yapı [49] için tasarıma yönelik özelliklerin gruplandırılması[50], malzeme özelliklerinin gruplandırılmasında[51] ise farklı çalışmalar esas alınmış, ilgili yapının restorasyondan önceki işlevi [52], yapının çevresindeki bilinen yapay ve doğal etmenleri, yapının özgün konumu, o dönemki kullanıcı sayısı[53] değerlendirilmiştir. Bu çalışmada tarihi

---

44 Rob Krier, a.*g.e.,* s. 174.

45 Ahmet Kemal Aru, *Yayalar, Taşıtlar: Şehir Dokusunda Yeni Ulaştırma Düzenleri*, İstanbul 1965.

46 Amos Rapoport, *Kültür Mimarlık Tasarım*, Çev. Selçuk Batur, İstanbul 2004.

47 Sinan Mert Şener-Ömer Erem, *An Analysis Method fo r Architectural Identity of the Streets: A Case Study on Cumhuriyet and Halaskargazi Streets in İstanbul*, in Quality of Urban Life: Policy Versus Practice, İstanbul 2003.

48 Stephen Carr and a.g.e.

49 Meryem Atik-Hacer Mutlu Danacı, "Tarihsel Çevre Peyzajlarında Yapı ve Çevre İlişkisi", *Akdeniz Sanat Dergisi*, C: 6, 2013, s.11.

50 Elena Micoulina, *The History of Gardens and the Evaluation of the Environment*, ICOMOS, Historic Gardens and Sites, 1993, s.71-79.

51 Zeynep Ahunbay, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, YEM Yayınevi, İstanbul 2014, s.188.

52 Aylin Orbaşlı, *Architectural Conservation, Principle and Practise*, Oxford, Blackwell Publishing, UK 2008, s. 227.

53 Donuldn Insall, Living Buildings, *Architectural Conservation: Philosophy, Principle and Practise,* Mulgrave Vic:Images Publishing Group, Australia 2008.

süreç içerisinde geçmiş ve günümüz mekan kullanımı, değişimi etkinlik ve kullanıcı memnuniyeti bağlamında sorgulanmış, elde edilen bilimsel veriler yorumlanmaya çalışılmıştır.

Trabzon, pek çok yabancı ve yerli gezginlerce isminden övgü ile bahsettirmiş, ziyaret edilmiş, dünyaca tanınan seyyah Evliya Çelebi ve Marko Polo'nun anılarında da kendine yer bulmuştur[54]. Geçmişi yaklaşık 4000 yıl öncesine dek bahsedilen tarihsel kentin kültür hayatı asırlar boyunca süregelen göç ve istilalar ile kaynaşarak biçim almış ve bahsedilen etkileşim evresinde çok farklı halkların kültürel birikimleri ile iç içe geçerek bugüne dek gelmiştir [55]. Trabzon kent yerleşiminin olduğu yerde 1900'lü senelerden bugüne dek tarihsel süreçte değişimin oldukça belirgin bir şekilde hissedildiği Güzelhisar çalışma sahası sınırlarını meydana getirmektedir. Araştırma kapsamında belge taraması yapılmış ve bu yolla çalışma sahasına ait geçmişteki ve günümüzdeki mekan ve etkinlik niteliklerini yansıtan hem geçmiş hem de günümüz açıklamalarını barındıran yazılı anlatımlar[56] ve anılardan[57], tarihi yansıtan fotoğraflardan[58] ve görsel verilerden[59] faydalanılmıştır. Çalışma alanının verilerinin eksik taraflarını tamamlayabilmek için görüşme gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Yapılan bu makalede çalışmanın yapılacağı alanı bilen, genellikle 65 yaş ve üzerinde yaşa sahip örneklem grubunun meydana getirdiği 10 kişi ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Saptanmış olan tanımlamalar hem geçmiş hem de günümüz Güzelhisar mevkii Kalepark ve Ganita sınırları içerisinde sınanmıştır.

Güzelhisar Mevkiinde (Kalepark / Ganita) Öne Çıkan Kentsel Kamusal Mekânlar

Ganita kentin deniz kıyısındaki en doğal noktasında bir dinlenme ve eğlenme alanı olarak başlayan süreçte kentlinin yoğun yaşam temposu arasında kaçamak olarak bir araya geldikleri buluşma mekânı; sanat, kültür, politika, kısacası hayatı tartıştıkları eğitim öğretim mekânı; her kesimden insanın soluk aldığı, kendine ait yaşanmışlığı kendince ürettiği bir mekândır[60]. Rum bir aile tarafından deniz kenarındaki kayalık kısmı temizlenerek bir çay bahçesi haline getirilmesiyle günümüzdeki Ganita 1950'lerden sonra kentlinin keşfettiği bir soluk alma mekânı olmuştur. Kadını erkeği, yaşlısı genci, yalnız başına olanı ailesi için deniz kıyısı, serinleme mekânı, Ganita kentin deniz kıyısındaki en doğal noktasında bir dinlenme ve eğlenme alanı olarak başlayan süreçte

---

54 *Trabzon*, Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul 2009.

55 Atilla Aşut, "Trabzon'un Kültürel Yaşamından Kesitler*", Trabzon'u Anlamak,* İstanbul 2009, s.281.

56 Ali Mustafa Topuz, *Ganita Kitabı*, Trabzon 2011.

57 Ercan Yılmaz, *Ganita, Akşama Doğruyum Ben, Trabzon'dur Yolumuz*, İstanbul 2011.

58 Atilla Bölükbaşı, *Anılarda Trabzon I*, Trabzon 2006.

59 Yaşar Bedri Özdemir, *Trabzon Şehrengizi*, 2011.

60 Ali Mustafa Topuz, *a.g.m.*, s. 7-10.

kentlinin yoğun yaşam temposu arasında kaçamak olarak bir araya geldikleri buluşma mekânı; sanat, kültür, politika, kısacası hayatı tartıştıkları eğitim öğretim mekânı; her kesimden insanın soluk aldığı, kendine ait yaşanmışlığı kendince ürettiği bir mekândır [61].

Evlerin hemen deniz kıyısında olduğu, evden çıkınca kuma ayağınızın değdiği doğal yapısıyla dikkat çeken Ganita bir arada olmanın, birlikte yapmanın, "bizim mekân"ın, sosyal mekânın diğer adıydı o zamanlar [62].

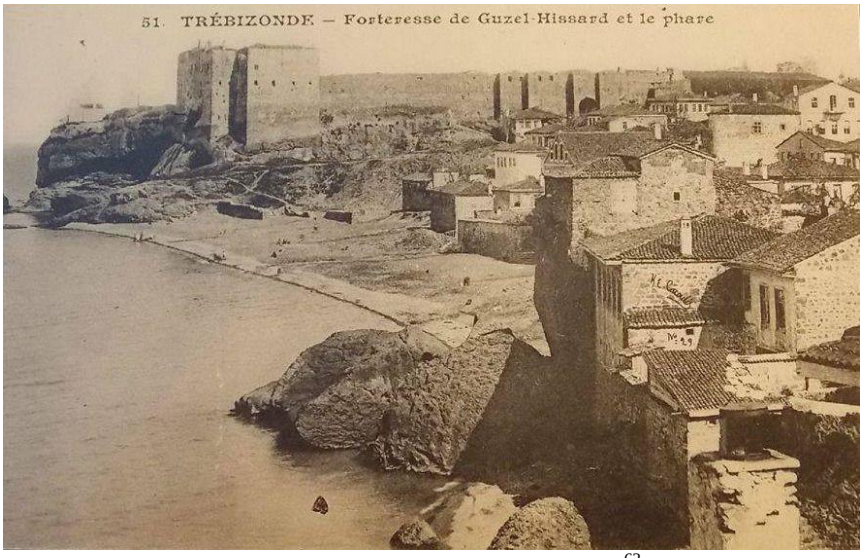

Şekil 1: Güzelhisar mevkii ve Ganita [63]

Hemen önündeki tombul kayası ve kıyısında olduğu doğal plajıyla Ganita basit bir dinlenme mekânı değildi. Trabzon'da yetişmiş olan tüm karikatürist, ressam, şairin yolunun bu yerden geçtiği, satranç, dama ve tavla partilerinin tertip edildiği, şiir günleri, müzik dinletileri, eğitici öğretici sohbetlerin yapıldığı doğal bir öğrenme mekânıydı[64].

---

61 Topuz, *a.g.m.*, s. 7-10.

62 Görüşmeci 1:Yaşadığımız ev denizin hemen kıyısında bulunmaktaydı. Evden çıktığımız zaman kuma basardık... gün içerisinde erkekler akşam ise kadınlar yüzerdi...gemi uğurlama ve karşılama büyük ve kapsamlı şölen gibi olurdu...özenle hazırlanılır ve Kalepark'a gidilirdi... çeşitli balolar düzenlenir, pek çok müzik dinletileri olurdu...aktivitelerin tümü toplu bir şekilde gerçekleştirilirdi...paylaşım… insan ilişkileri...

63 Bölükbaşı, *a.g.e.*, s. 25.

64 Yazılı Anlatım: Hemen önündeki tombul kayayı bana anlatırlar...Ganita'nın önünde bir plajın bulunduğunu...Trabzon lisesindeki öğrencilerin dünya klasiklerini tam da bu yerde okuduklarını,Trabzon'un yetiştirmiş olduğu tüm karikatürist, ressam, şairin neredeyse tamamının yolunun da bu yerden geçtiğini, dama, satranç, ve tavla eğlencelerinin düzenlendiğini, şiir günlerini, dinlenen tüm müzikleri, düzenlenen sohbetleri...şahsen dinledim.

Ganita'daki kayalardan her birinin ayrı bir manası bulunmaktaydı [65] o zamanlar. Liman rekreatif olarak kullanılırdı (gemi uğurlama, gemi karşılama, asker sevkiyatı vb.) Bu gibi paylaşımlarıyla Ganita sosyal hayatı zenginleştiren, kültürümüzü besleyen bir mekandı [66]

Şekil 2: Ganita tombul kaya1955, Ganita plajı 1960 [67]

Ganita'nın hemen üstünde bulunan Güzelhisar/Kalepark askeriyeye aitti. Trabzon'un kültürel yaşamına bir şeyler katan bir mekândı. Burada zaman zaman caz konserleri, balolar verilirdi Tüm kent kılık-kıyafetlerine çok özenerek hazırlanır[68]; özellikle hanımlar baloya gider gibi giyimine dikkat eder[69], bu etkinlikleri dinlemeye giderdi. Kırkpınar'dan gelen pehlivanlar Kalepark'ta yağlı güreş gösterisi yaparlardı. Kentlinin bir araya gelip sosyalleştiği önemli mekânlardan biriydi[70]. Trabzon'un yaşantısının bambaşka olduğu zamanlardı onlar. Her hafta Kalepark'ta ailelerin toplandığı eğlencelerin düzenlendiği[71], caz dahil değişik müziklerin dinlendiği[72] yıllardı. Sosyal aktiviteler bugünkünden çok daha ilerdeydi[73]. "Ganita öyle bir yer ki her terasının (setin) kendine münhasır bir adı, bir kimliği vardı: Balkon, alt set, orta set ve uzun set. Sadece

---

65 Görüşmeci 2

66 Görüşmeci 2-9 : Ganitadaki kayaların her birinin bir anlamı vardı

67 Atilla Bölükbaşı a.g.e.

68 Görüşmeci 10: Kalepark askeriye'ye ait bir alandı... askeriyenin tertip ettiği balolarda aynı zamanda müzik dinletileri sık sık olurdu...herkes özenli bir şekilde bu organizasyona hazırlanırdı...Ganitada da balık tutarsık…yüzerdik... kadınlar akşam saatlerinde yüzerdi...

69 Görüşmeci 2

70 Filiz Doğan, *Tarihsel Süreç İçerisindeki Kültürel Değişimin Fiziksel ve Algısal Değişim Bağlamında İrdelenmesi: Trabzon Kent Meydanları Örneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, KTÜ FBE, Trabzon 2016.

71 Görüşmeci 3: Günümüzdeki gibi asla değildi halka her zaman açıktı. Bazen tiyatrolar gelirdi izlerdik...şu anda ise Kalepark halka kapalı...tamamen bana ait değil artık bahsettiğimiz alan...

72 Görüşmeci 9: Kalepark alanı askeriye'ye aitti...askeriye tarafından düzenlenen balolarda genellikle müzik dinletileri de olurdu...Ganita'daki kayaların tek tek hepsinin bir manası vardı..balık tutardık… yüzerdik...kadınlar akşam saatlerinde yüzerdi...

73 Görüşmeci 5: Kalepark'ta askeriye tarafından düzenlenen balolarda konserler verirdik. Aynı zamanda müzik dinletileri de olur, açık alanlarda dinlerdik...sosyal faaliyetler günümüzdekinden çok daha ilerde ve fazlaydı...

ailelerin oturduğu, sarmalarını dolmalarını yapıp orada güneşin batışını seyrederken yediği uzun set mesela"[74] Ganita kentlinin denize dokunduğu en özellikli kumsalın simge mekânıydı. Hemen bitişiğindeki plajda yüzerdi herkes. Gündüzleri erkekler, geceleri kadınlar ve çocuklar herkesin kalemle resim çizmeğe başladığı yaşlarda denizin vurduğu simsiyah kumlara martı kanatlarını alarak resim çizmeyi öğrenirlerdi sahilde. Dalganın alıp sıyırmasına bozularak denizi tekmelerlerdi minicik öfkeleriyle Ganita'da pek çok ev hemen denizin kıyısında idi [75] ve evden çıkınca hemen kuma basılırdı. Sabahları güneş, kayıklar, martılar eşşiz bir manzara oluşturmaktaydı [76]. Kayık ile balık avlamaya gidilir [77], gün içinde erkekler akşam saatlerinde kadınlar denize girip yüzerdi. Karpuz motorları da denizden kıyıya yanaşır[78], karpuz satardı [79]. Bugünkünden daha doğaldı[80]. Hiçbir şey eskisi gibi kalmadı[81]. Denizle iç içe olan bir kentin arka bahçesi, Ganita, değişirken sadece fiziksel olarak doğal yapısı kaybolmadı, aynı zamanda mekânın kullanım biçimleri ve orada biriktirilen anılar da ya kayboldu ya da kullanıcısına yabancılaşan bir şekilde biçim değiştirdi. Ganita'nın doğal strüktürüne 60'lı yıllarda yapılan yol ve tünel çalışması son darbeyi vurmuş, tarihi dokuyu yok etmiştir[82].

---

74 Topuz, *a.g.m.*, s. 7-10.

75 Görüşmeci 1:Evimiz denize çok yakındaydı. Evden çıktığımız zaman kuma basardık... gündüz saatlerinde erkekler akşam saatlerinde ise kadınlar yüzerdi...gemi uğurlama ve karşılama gösterişli bir şölen havasında gerçekleşirdir...özenilerek hazırlıklar yapılır Kalepark'a doğru gidilirdi... müzik dinletileri yapılır, balolar düzenlenir, etkinliklerin tamamı toplu bir şekilde yapılırdı...paylaşım… insan ilişkileri...

76 Görüşmeci 4:Kalepark askeriye'ye ait bir alandı...Evimiz denize çok yakındı. Evden çıkıldığında hemen kuma basardık. Sabah güneş, kayıklar, martılar eşşiz bir manzara oluştururlardı. Kayık ile balık avına çıkılır, gündüz saatlerinde erkekler akşam saatlerinde kadınlar yüzerdi. Karpuz motorları ise deniz üzerinden kıyıya yanaşır, karpuz satışı yapardı... insanlar arasındaki ilişkiler çok iyiydi...

77 Görüşmeci 7: Ganitada yüzerdik…balık tutardık...oldukça doğaldı...oyun yerlerimiz adeta doğanın bir parçasıydı...doğa ile içiçeydi şehrin dokusu zamanla bozuldu...bizden kaynaklı değil...gündüz saatlerinde erkekler,akşam saatlerinde ise kadınlar çocuklarını alarak yüzmeye gelirdi...mahalledeki delikanlılar ise gelen geçenler kadınları rahatsız etmesin diye çabalardı...

78 Görüşmeci 4:Kalepark askeriye'nin alanındaydı...Evimizde denizin hemen kıyısında yer alıyordu Evden çıktığımız zaman ayaklarımız kuma basardı. Sabah güneş, kayıklar, Martılar eşsiz bir manzara oluştururdu. Kayık ile balık avına gidilir, gündüz saatlerinde erkekler akşam saatlerinde ise kadınlar yüzerdi. Karpuz motorları gelir denizden karpuz satışı yapardı... insanların arasındaki ilişkiler oldukça güzeldi...

79 Filiz Doğan a.g.e

80 Görüşmeci 6:Güzelhisar meydanının daha doğallığı bozulmamışı...Trabzon 4000 senelik bir tarihe karşın geçmişi asla koruyamadık...şayet eski şehir korunabilseydi günümüzdeki estetikten oldukça uzak, tamamen betonarmeye dayalı yapılar görülmezdi...Bizlerde olanı yerle bir ettik...azıcık birşey kaldı...

81 Görüşmeci 8:Çok daha fazla doğaldı...yüzerdik… balık tutardık, doğallık bozulmamıştı... bozulmamış...bugünse hiçbir şey eskideki gibi değil...o nadide, güzelim şehri mahvettik...

82 Görüşmeci 11: Bol bol yüzerdik...günümüzde yapılan tünele dek deniz uzanırdı...araba için yollar yapıldı, ardından tünel inşası başladı...tarihi doku bu sayede yerle bir

Güzelhisar mevkii geçmiş mekân tanımlarında ise *Kalepark* (%32), *Ganita* (%26) ve *kayalar* (%16) öne çıkan tanımlamalar olmuştur (Tablo 1).

Mekan Tanımı	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	Y. anlatım	Toplam	Yüzde
Kalepark	x	x		x	x		x	x		6	%32
Ganita		x				x	x	x	x	5	%26
kayalar		x					x	x		3	%16
Halka açık			x		x					2	%11
Güzel manzara				x						1	%5
Diğer		x							x	2	%11

Tablo 1:Güzelhisar mevkii geçmiş mekan tanımları

Güzelhisar mevkiine ait 1930'lu yıllarda yapılan etkinlikler yapılan görüşmeler, yazılı ve görsel kaynaklardan elde edilen veriler sonucu kayık ile gezinti, denizde yüzme, balık tutma, bot yarışları, sohbet etme, Kırkpınar'da düzenlenen yağlı güreşlerin izlenmesi, balo düzenleme ve konser dinletisi olarak sıralanmaktadır.

Güzelhisar Mevkiinde Öne Çıkan Etkinlikler ve Kullanım Kültürü

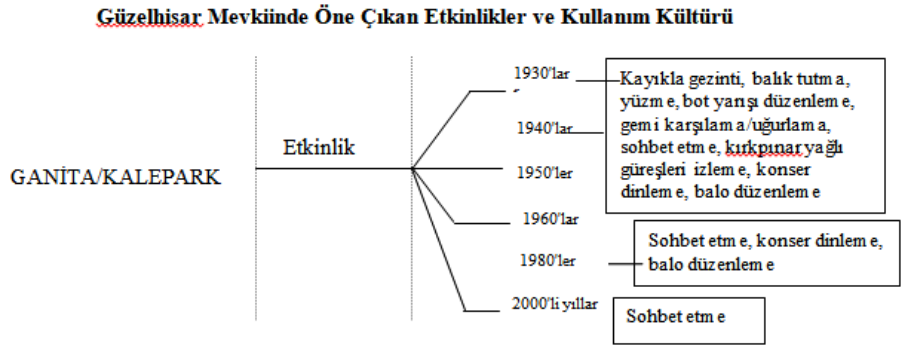

oldu…Ganita'nın doğal dokusuna vurulan son darbe (60'lı seneler) yol ve tünel inşası çalışmaları…

Kalepark, 1940'lar[83]

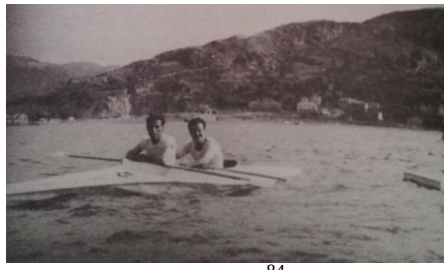

Ganita, 1960'lar[84]

Geçmiş mekân kullanımı değerlendirildiğinde Güzelhisar mevkiinde, kayık ile balık avı (%19), denizde yüzme (%27), müzik dinletileri (%19) oranları ile dikkat çeken etkinliklerdendir (Tablo 2).

Etkinlik Tanımı	G1[85]	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	Top.	Yüzde
Yüzme	x			x		x	x	x	x	x	7	%27
Gemi uğurlama-karşılama	x	x									2	%8
Balolar	x	x						x	x		4	%15
Müzik dinletileri	x	x			x			x	x		5	%19
Tiyatro seyir			x								1	%4
Kayıkla balık av.				x		x	x	x	x		5	%19
Diğer		x		x							2	%8

Tablo 2: Güzelhisar mevkii geçmiş etkinlik tanımları tekrarlanabilirlik yüzde dağılımlar

Güzelhisar mevkii 1930'lar ve 2014'e ait mekânsal değişim çözümlemesi, kullanım amacı, doğal ve yapısal karakterleri, zemin malzeme nitelikleri, donatısı, kullanım kültürü ve nerede yapıldıklarına yönelik veriler değerlendirilmiştir (Tablo 3).

[83] Özdemir, *a.g.e.*, s.328.
[84] Özdemir, *a.g.e.*, s. 332.
[85] Tabloda yer alan G1, G2, G3 vd. yüz yüze görüşmeye katılan görüşmecileri temsil etmektedir.

Güzelhisar Mevkii Mekân Analizi

		Yapısal karakterleri	Doğal karakter-leri	Malzeme	Donatı
1930 - 1940'lar	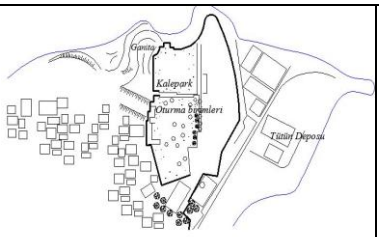	Kalepark Tek katlı konutlar Tütün deposu Ganita park alanı	Kıyı alanı Kumsal	Toprak zemin	Katlanır Sandalyeler
1950'ler	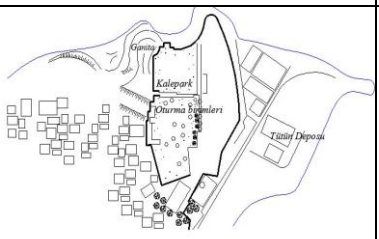	Kalepark Çok katlı konutlar Tütün deposu Ganita park alanı Liman	Kıyı alanı Kumsal	Toprak/Çim zemin	Katlanır Sandalyeler
1960 - 1980'ler		Kalepark Çok katlı konutlar Tütün deposu Ganita park alanı Liman Tünel Araç yolu Dolgu alanı		Beton zemin	Katlanır Sandalyeler
2000'ler	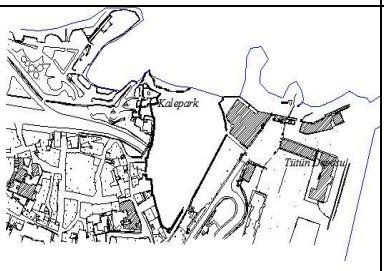	Kalepark Çok katlı konutlar Tütün deposu Ganita park alanı Liman Tünel Araç yolu Dolgu alanı		Beton zemin	Plastik Sandalyeler

2014	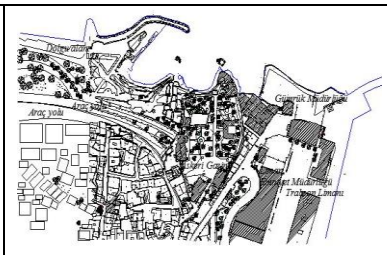	Kalepark Çok katlı konutlar Tütün deposu Ganita park alanı Liman Tünel Araç yolu Dolgu alanı		Beton zemin	Plastik Sandalyeler

Tablo 3: Güzelhisar Mevkii Mekân Analizi

Sonuç

Geçmişteki kıyı kullanımının kullanıcılarının gözünden görüşmeler ve fotoğraflarla ortaya konulmaya çalışıldığı bu araştırmada Trabzon kıyı bandında önemli bir yere sahip olan Güzelhisar mevkii Kalepark ve Ganita çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Tarihi sürecinde kayalık bir yapıya sahip olan bu bölgenin karakteristik özelliği, denizle şehir dokusunun iç içe olmasıydı. Söz konusu bölgede kentli kıyı ile yoğun etkileşimde bulunmakta; yüzme, balık tutma, su ve kumla temas etme gibi rekreatif etkinliklerin yanı sıra, yapılan görüşmeler sonucu Güzelhisar mevkii geçmiş mekan tanımlamalarında ilk sırayı alan Kalepark'ta balolar, müzik dinletileri düzenlenmekteydi. Etkinlik değişim verilerinin sonuçlarına göre 1900'lü yılların başından sonuna kadar geçen süreçte çoğu etkinliğin günümüzde yok olduğu belirlenmiştir. Geçmişte yapılan "kayıkla gezinti", "balık tutma", "yüzme", "bot yarışı", "sohbet etme", "gemi karşılama uğurlama", "kırkpınar yağlı güreşleri seyir", "konser dinletileri", "balo düzenleme" etkinliklerinin yapıldığı Kalepark ve Ganita'yı içine alan Güzelhisar mevkiinde günümüzde bu etkinliklerin çoğu varlığını sürdürmemektedir. Trabzon sahil bandının geçmişteki kullanımlarında en çok bahsedilen noktalarından biri olan Ganita'da geçmiş etkinlik tanımlarında "yüzme" birinci sırada yer almaktadır. Ganita yüzme etkinliğinin yapıldığı önemli bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanında geniş bir kumsal alana sahip kıyı çizgisi, karayolunun geçirilmesi kararı nedeniyle plaj işlevini günümüze kadar taşıyamamıştır.[86] Trabzon kenti için geçmişteki kıyı çizgisi ve kullanımının günümüzdeki değişiminin en önemli etkisi, kent ile denizin birbirinden koparılmış olmasıdır. 1960'lı senelerde tünel inşaasıyla doğal yapının bozulduğu, kıyı sahası deniz ile olan bağlantısının yapılan müdahaleler neticesinde kaybolduğu belirlenmiştir. Kalepark zemin özelliğine göre 1900'lü yılların başından 1960'lı senelere dek toprak zemin kaplaması 60'lı yıllardan itibaren yerini, yapay malzeme olan betona bırakmıştır. Katlanır sandalye ve masalar 2000'li senelerden bu yana plastik masa ve sandalyeler olarak değişmiştir. Doğal malzemeden yapaya doğru bir değişim gerçekleşmiştir. Kullanıcı

[86] Doğan, *a.g.e.,* s.109.

memnuniyetine ait görüşmecilerden elde edilen geçmiş döneme ait veriler değerlendirildiğinde bilhassa "kişilerarası ilişkiler ve paylaşım oldukça güzeldi", "bugünkünden ilerde toplumsal etkinlik", "paylaşım", "sohbet", "zengin ve toplumsal yaşam" gibi anlamlar Güzelhisar mevkiine (Kalepark ve Ganita) yüklenirken, günümüz "her şey ilişkiler de yapay", "bize ait değil", "eskisi gibi kalmadı", "yok ettik", "koruyamadık" kavramlarıyla tanımlanmaktadır.

Bu araştırma bir kez daha göstermiştir ki, zamanla değişen kentsel mekanların geçmiş dönemlerde yer alan mekânsal özellikleri ve etkinlikleri öncelikli olarak değerlendirilmeli, sürekliliği sağlanan etkinlik mekan ilişkisi tasarıma yansıtılmalıdır. Kıyı çizgisinin yola dönüştürülmesi ve beraberinde gelen yoğun yapılaşma, kentin denizle temasını sağlayan bu bölgenin kullanımlarının tamamı ile değişmesine, özellikle de su ile kullanıcı ilişkisinin kopmasına neden olmuştur. Kente kimlik kazandıran ve kentlinin yaşamında önemli bir yeri ve değeri olan böylesine kıymetli kentsel mekanların varlığını sürdürebilmesi, kentliyle arasında kurulan bağın ve yaşanmışlıkların göz önünde bulundurularak kaybolan değerlerin yeniden kazandırılabilmesi için, kullanım kültürünün tasarıma yansıtılması oldukça önemlidir.

Kıyı ve deniz bağlantısının kesilmesi dolgu ve araç yolu bu alanda yapılan yüzme, kayıkla gezinti, balık tutma, bot yarışı gibi etkinliklerin kaybolmasına sebep olmuştur. Günümüzde yeniden yapılandırma çalışmalarıyla başlanan Ganita yenileme projesi, kıyı bandını kentin cazibe merkezi haline dönüştürmeyi ve hafızalardaki doğal görüntüsüne kavuşturmayı amaçlamaktadır. 2023 yılında bitmesi planlanan projeyle seyir terasları, yürüyüş yolları, iskele gibi insanların sosyalleşebileceği mekanlar bu alana kazandırılacaktır (Şekil 3). Böylelikle kıyı ile doğrudan temas ve ulaşım kolaylığı, kıyıda yapılan etkinliklerin çeşitlenmesine ve bunun günlük yaşamın bir parçası haline gelmesine olanak sağlayacaktır. Tıpkı bir zamanlar Trabzon'da olduğu gibi.

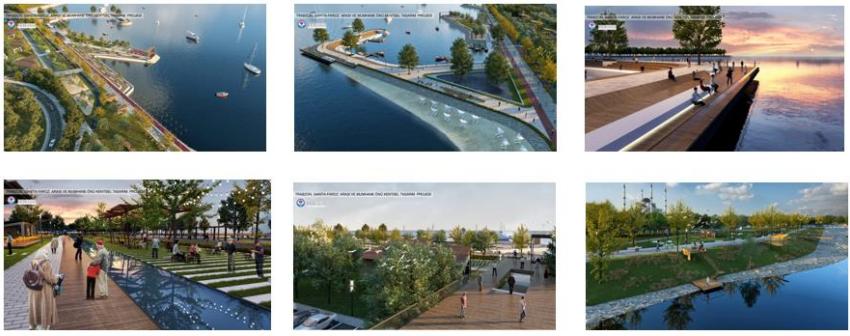

Şekil 3: Ganita yenileme projesi[87]

[87] Trabzon Büyükşehir Belediyesi, https://www.trabzon.bel.tr/proje-detay.aspx?id=1198, son erişim tarihi:23.09.2022.

Kaybettiğimiz değerleri ve kent yaşamına dair geçmiş günümüz değişim ve dönüşümü daha iyi anlayabilmek için bir zamanlar kentin doğal yapısını ve kentliyle olan temasını bilmek, hatırlamak zorundayız. Var olan mekânları korumak, onları hatırlamak ve hatırlatmak kentin hafızasını ayakta tutabilmek ve günümüze uyarlayabilmek kent kimliği ve bu kentte yaşayan bütün bireyler için oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

1. Arşivler

Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Trabzon Büyükşehir Belediyesi, https://www.trabzon.bel.tr/proje-detay.aspx?id=1198, (Son Erişim Tarihi: 23.09.2022).

2. Kitap ve Makaleler

AKSOY, Erdem, *Mimarlıkta Tasarım İletim Denetim*, Gün Matbaası, İstanbul 1975.

ALEXANDER, Crıstopher – SIVERSTEIN, Murray – ISKIAWA, Sara, *A Pattrern Language*, Newyork Oxford University Press 1977.

ALVER, Köksal, *Siteril Hayatlar*, Hece Yayınları, Ankara 2007.

AHUNBAY, Zeynep, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, İstanbul YEM, İstanbul 2014.

ARU, Kemal Ahmet, *Yayalar, Taşıtlar: Şehir Dokusunda Yeni Ulaştırma Düzenleri*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul 1965.

ASHIHARA, Yoshinobu, *Exteriot Design in Architecture*, Von Nostrand Reinhold, Newyork 1981.

AŞUT, Atilla, "Trabzon'un Kültürel Yaşamından Kesitler", *Trabzon'u Anlamak,* İletişim Yayınları, İstanbul 2009, ss.281-284.

ATİK, Meryem-MUTLU DANACI, Hacer, "Tarihsel Çevre Peyzajlarında Yapı ve Çevre İlişkisi", *Akdeniz Sanat Dergisi,* 2013, C: 6, S: 11, ss. 75-92.

BABUL, Esra, *19. Yüzyıl Savunma Yapıları: Trabzon Tabyaları Üzerine Bir İnceleme*, Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 7(13), 2021, ss. 215-247.

BİROL, Gaye, "Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Oteli Üzerine Bir Değerlendirme", *Arkitekt*, Kasım-Aralık, 514, 2007, ss. 46-54.

BÖLÜKBAŞI, Atilla, *Anılarda Trabzon I*, Serander Yayınları, Trabzon 2006.

DOĞAN, Filiz, *Tarihsel Süreç İçerisindeki Kültürel Değişimin Fiziksel ve Algısal Değişim Bağlamında İrdelenmesi: Trabzon Kent Meydanları Örneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2016.

CARR, Stephen and age, *Public Space*, Cambridge University Press, New York, NY, USA 1992.

CRANG, Mike, *Cultural Geography*, Routledge, New York 1998.

ÇETİN, İhsan, *Gecekondunun Kentle Bütünleşme Sürecinde Alan-Mekan Faktörü*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, SBE, İzmir 2010.

ÇINAR, Zuhal, *Kentsel Çevrede Mekan-Kentsel Mekan Kavramının İrdelenmesi ve Boğaziçi Mekanı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 1996.

EMERY, Fred, *Systems Thinking*, Harmondsworth, Penguin 1972.

ERDÖNMEZ, M., Ebru - AKI, Altan, "Açık Kamusal Mekânlar, Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri", *Megaron, YTÜ Dergisi*, 2005, ss. 67-87.

GÜR, Şengül, Öymen, *Mekan Örgütlenmesi*, Gür Yayıncılık, Trabzon 1996.

GÜREL, Sümer, *Kent Planlama Kuramına Doğru*, E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir 1978.

GÜVENÇ, Bozkurt, *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1979.

KALIN, Arzu, *Çevre Tercih ve Değerlendirmesinde Görsel Kalitenin Belirlenmesi ve Geliştirilmesi: Trabzon Sahil Bandı Örneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2004.

INSALL, Donuld, Living Buildings, *Architectural Conservation: Philosophy, Principle and Practise*, Australia, Mulgrave Vic: Images Publishing Group 2008.

KAVİ, Funda, *İstanbul'daki Yaya Yolu Düzenlemelerinin Bitkisel Tasarım Açısından Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, OTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2003.

KELEŞ, Ruşen, *Yerel Yönetim ve Siyaset*, Cem-Kültür Yayını, İstanbul 2000.

KOFFKA, Köhler, *Principles of Gestalt Psychology*, Londra Kegan Paul Pub, 1935.

KONUK, Güzin, *Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi*, TÜBİTAK Yapı Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1979, ss. 175.

KRIER, Leon, *Atlantis*, Academy Editions, London 1988.

KRIER, Rob, *Urban Space*, Academy Editions, London 1979.

LANG, Jon, *Creating architectural theory: The role of behavioral sciences in environmental design*, Van Nostrand Reinhold, NY 1987, ss. 177.

LEWIN, Kurt, *Field Theory and Learning*, Field Theory in Social Science: Selected Theoretical Papers by Kurt Lewin, D. Cartwright, Harper and Row 1951.

LYNCH, Kevin, *Good City Form*, MIT Pres, Massachusetts 1981, ss. 142.

MAHREBEL, Hasan, Ali, *Tarihi Yapılarda Taşıyıcı Sistem Özellikleri, Hasarlar, Onarım ve Güçlendirme Teknikleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2006.

MICOULINA, Elena, *The History of Gardens and the Evaluation of the Environment*, ICOMOS, Historic Gardens and Sites, 1993, ss.71-79.

MORVAL, Jean, *Çevre Psikolojisine Giriş*, Ege Üniversitesi, İzmir 1985.

ORBAŞLI, Aylin, *Architectural Conservation, Principle and Practise*, Blackwell Publishing, ISBN: 978-0-632-04025-4, Oxford, UK 2008.

ÖZDEMİR, Yaşar Bedri, *Trabzon Şehrengizi*, Mor Taka Kitaplığı 2011.

RAPOPORT, Amos, *Culture and Subjective Effects of Stress*, Urban Ecology, 3, 1978, ss. 241-261.

RAPOPORT, Amos, *Kültür Mimarlık Tasarım*, Çev. Selçuk Batur, Yapı-Endüstri Merkezi, İstanbul 2004.

SOLAK, Guleç Sevcan, "Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (1), 2017, ss. 13-37.

SONNENFELD, Joseph, *Social Interaction and Environmental Relationship*, Environment and Behavior, September, 1972.

ŞENER, Sinan, Mert-EREM, Ömer, *An Analysis Method fo r Architectural Identity of the Streets: A Case Study on Cumhuriyet and Halaskargazi Streets in İstanbul,* in Quality of Urban Life: Policy Versus Practice, İstanbul 2003.

ŞENTÜRER, Ayşe, *Mimaride Estetik Olgusu*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul 1995.

TOPUZ, Ali Mustafa, *Ganita Kitabı*, Kıyı Dergisi Yayınları, Trabzon 2011.

VELİOĞLU, Süleyman, *Dış Mekan Yaşantısına Bağlı Olarak Mimari Ölçekteki Fiziksel Biçimlenişi Değerlendirmeye Yönelik Bir Model,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 1990.

YILMAZ, Ercan, *Ganita, Akşama Doğruyum Ben, Trabzon'dur Yolumuz*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2011.

YÜREKLİ, Ferhan, *Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Arastırması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İTÜ, Mimarlık Fakültesi, İstanbul 1977.